

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет геології, географії, рекреації і туризму
Кафедра фізичної географії та картографії
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

«20» березня 2024 р.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ З ГЕОГРАФІЇ

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
галузь знань	<u>10. Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106. Географія</u>
освітні програми	<u>Географія рекреації та туризму</u>
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«18» березня 2024 року, протокол № 3

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

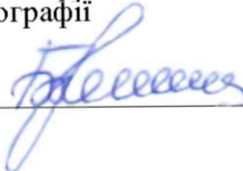
Пересадько В. А., д. геогр. н., професор кафедри фізичної географії та картографії,
заступник голови екзаменаційної комісії;

Прасул Ю. І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії, гарант
освітньої програми;

Сегіда К. Ю., д. геогр. н., професор соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця;

Кандиба Ю. І., к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і
регіоназнавства імені Костянтина Немця;

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «07» березня 2024 року № 13
Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____ Анатолий БАЙНАЗАРОВ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми:
Гарант ОПП «Географія рекреації та туризму»

_____ Юлія ПРАСУЛІ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії,
рекреації і туризму
Протокол від «18» березня 2024 року № 3
Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Підсумкова атестація осіб, які здобувають перший (бакалаврський) рівень вищої освіти з географії, у вигляді атестаційного екзамену зі спеціальності 106 Географія передбачає діагностику компетентностей та результатів навчання для бакалаврів і здійснюється Екзаменаційною комісією після повного виконання навчального плану за спеціальністю «Географія», освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму», і передує захисту кваліфікаційної роботи бакалавра. Порядок створення, організації та роботи екзаменаційної комісії регламентується Положенням про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти, затвердженого вченою радою університету.

Атестаційний екзамен – це завершальна стадія оцінки рівня підготовки фахівців-бакалаврів – комплексна перевірка знань студентів з фахових дисциплін, передбачених навчальним планом за освітньо-професійною програмою і проводиться для студентів 4 курсу денної форми навчання у 8 семестрі. Основним науково-методичним документом, що регламентує зміст атестаційного екзамену, є програма. Вона спрямована на забезпечення комплексного підходу до оцінки теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів, до виявлення ступеня їх підготовки до майбутньої самостійної діяльності. Мета програми – визначити обсяг і необхідний рівень теоретичних знань, практичних навиків та вмінь з профільних дисциплін, отриманих студентами в галузі географії, зокрема географії рекреації та туризму.

Питання охоплюють змістовну частину підготовки в межах нормативних навчальних дисциплін природничо-наукової, професійної та практичної підготовки і визначені загальними і фаховими компетентностями ОПП «Географія рекреації та туризму». Вибіркову частину підготовки, яка є варіативною, у питаннях даної підсумкової атестації не відображено.

Питання екзамену перевіряють здатність розв'язувати комплексні задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері географії, географії рекреації та туризму, регіональної екскурсійної діяльності, що передбачає застосування сучасних теорій та методів дослідження природних, природно-антропогенних та соціально-економічних об'єктів.

Атестаційний Екзамен складено у відповідності до Стандарту вищої освіти України спеціальності 106 «Географія», галузь знань 10 «Природничі науки» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, затвердженого Міністерством освіти і науки України № 805 від 16.06.2020 р. та освітньо-

професійної програми «Географія рекреації та туризму», затвердженої Вченою радою університету 26.08.2020, протокол № 13, введеної у дію наказом ректора від 31.08.2020 № 0202-1/280.

Для успішного складання атестаційного екзамену студент має опанувати за 4 курси такі

загальні компетентності:

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК09. Здатність працювати автономно.

фахові компетентності:

СК2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

СК5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер, природні, суспільні, зокрема туристсько-рекреаційні об'єкти та процеси на різних просторово-часових масштабах.

СК7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

СК10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

програмні результати навчання:

ПР01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПР06. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.

ПР07. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

ПР09. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер, рекреаційно-туристичних утворень і процесів на різних просторово-часових масштабах.

ПР03. Пояснювати особливості організації географічного простору, оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності, застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії на рівні, що дозволяє пояснювати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси.

На атестаційний іспит виноситься матеріал таких дисциплін: ОК19 Картографія, ОК21 Фізична географія материків і океанів, ОК22 Ландшафтознавство, ОК23 Рекреаційна географія, ОК25 Екскурсознавство, ОК27 Регіональна економічна і соціальна географія.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Тема 1. Загальна географія і картографія

Загальні природничі та організаційні закони та їх прояви .в географічній оболонці. Закони механіки в географічних проявах. Рухи Землі: навколо Сонця, добове обертання та взаємодія з Місяцем. Закони термодинаміки в географічній оболонці. Закони геохімії, їх географічні прояви.

Вчення про географічну оболонку. Склад і загальні риси будови, речовина, границі географічної оболонки. Компоненти географічної оболонки. Географічний простір: просторові відношення в географічній оболонці. Динаміка географічної оболонки. Поняття про природно-територіальні комплекси. Співвідношення понять ПТК, геосистема, екосистема.

Зональність та чинники її формування й розвитку. Регіональна диференціація. Зональні чинники. Розподіл сонячної енергії. Повітряні маси, циркуляційні зони. Закон зональності. *Азональні чинники диференціації географічної оболонки.* Внутрішня енергія Землі. Материка, океани, гірські системи. Циркуляція у системі океан – материк. Перерозподіл вологи на материках і їх секторність. Закон секторності. Індекс континентальності.

Висотна поясність. Висотна диференціація гір та рівнин. Висотні пояси і системи висотної поясності. Літологічні чинники диференціації. Локальна диференціація географічної оболонки та її природні чинники. Антропогенні чинники диференціації. Співвідношення регіональної і локальної диференціації.

Поняття про ландшафт. Морфологічна структура ландшафту. Місцевості, урочища, фації, їх визначення і класифікація. Структурні особливості. Морфологія різних ландшафтів. Гірські ландшафти. Верхні і нижні межі ландшафту, місцевості, урочищ, фацій. Структура і функціонування ландшафту. Просторова і часова структура ландшафту. Поняття про геомаси, геогоризнти. Типи функціональної структури ландшафту. Добова динаміка ландшафту (ПТК). Річна динаміка ПТК.

Фізико-географічне районування. Сутність. Розділення і об'єднання в районуванні. Фізико-географічне районування України.

Антропогенні ландшафти. Раціональне природокористування. Причинно-наслідкові зв'язки взаємодії природи і суспільства. Глобальні зміни. Поняття про антропогенні ландшафти. Класифікації антропогенних ландшафтів. Охорона природи.

Географічні карти, атласи, глобуси. Особливості і властивості карт. Стандартизація термінів і визначень з картографії. Географічні карти: визначення, елементи, типи, класифікація. Загальногеографічні і тематичні карти, особливості їх елементів. Серії карт, їх види, особливості призначення. Географічні атласи, їх значення, класифікація. Глобус: призначення, особливості як моделі Землі, класифікація.

Математична основа карти, її призначення, елементи. Картографічні проєкції, їх загальні рівняння. Класифікація проєкцій. Спотворення картографічного зображення. Головний та окремі (часткові) масштаби карти. Спотворення довжин, кутів, форм, площ на картах, їх розподіл у різних проєкціях, величини спотворень. Проєкції карт світу, півкуль, материків, океанів, окремих держав, України. Координатні сітки географічних карт, їх види. Рамки карт.

Картографічне зображення, його елементи. Засоби зображення об'єктів і явищ на географічних картах. Картографічні знаки, їх функції, класифікація. Способи зображення тематичних явищ на картах – значків, лінійних знаків, ізолій, якісного фону, кількісного фону, локалізованих діаграм, точковий, ареалів, знаків руху, картодіаграм, картограм. Способи зображення рельєфу. Вибір способів зображення. Картографічні шрифти. Картографічна топоніміка. Види і зміст допоміжних елементів. Легенди тематичних карт, їх види. Додаткові дані карти, їх призначення, перелік, зміст. *Картографічна генералізація.* Поняття про картографічну генералізацію, її сутність, фактори, види. Особливості генералізації залежно від способів зображення тематичних явищ і характеру їх розміщення.

Виготовлення та використання картографічних творів. Основні етапи проектування карт, їх сутність і зміст. Поняття про геоінформаційні системи. Вибір картографічних проєкцій. Проектування змісту і легенди карти. Розробка шкал кількісних показників; вибір зображальних засобів. Суть і правила компонування.

Поняття про використання картографічних творів. Метод дослідження: поняття та основні прийоми. Візуальний аналіз і опис за картами. Графічні і картометричні прийоми. Вивчення за картами закономірності розміщення, структури, взаємозв'язків, залежностей і динаміки явищ.

Тема 2. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Океани. Загальна характеристика фізико-географічних умов Світового океану. Тихий океан. Найважливіші риси геологічної будови і рельєф дна. Клімат і води. Життя в Тихому океані. Індійський океан. Геологічна будова і

рельєф дна океану. Клімат і води океану. Життя в Індійському океані. Атлантичний океан. Геологічна будова і рельєф дна океану. Клімат і води океану. Життя в Атлантичному океані. Північний Льодовитий океан. Геологічна будова і рельєф дна. Клімат і води. Життя у Північному Льодовитому океані.

Материка (географічне положення, форми рельєфу, загальні кліматичні особливості, ґрунтові і підземні води, рослинність). Африка. Австралія та Океанія. Антарктида. Південна Америка. Північна і Центральна Америка. Євразія.

Україна. Географічне положення, територія, кордони. Загальний аналіз природних умов і ресурсів. Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр. Кліматичні умови та ресурси. Внутрішні води. Чорне і Азовське моря. Річки України. Підземні води України, їх вплив на розвиток ландшафту. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Регіональний аналіз природних умов. Зона мішаних лісів, Зона широколистяних лісів, Лісостепова зона України, Степова зона. Українські Карпати. Кримські гори. Географічні проблеми раціонального використання природних умов і ресурсів, охорона природи в Україні.

Тема 3. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Країни Європи; країни Північної, Східної, Південно-Східної, Південної, Південно-Західної Азії; країни Північної Америки; країни Латинської Америки; країни Африки; країни Австралії та Океанії. Україна.

Рекомендований план вивчення країни: Загальні відомості про країну. Економіко-географічне положення. Природно-ресурсний потенціал. Характеристика населення. Характеристика господарства. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Тема 4. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

Рекреація, туризм та вільний час. Рекреаційна географія як фундаментальна і прикладна дисципліна. Предмет і методи дослідження. Основні форми рекреації – туризм, лікування, відпочинок. Їх характерні риси, співвідношення і взаємозалежність. Просторові стандарти рекреації і туризму. Типи рекреації на підставі критерію повторюваності рекреаційної діяльності. Вільний час і його використання. Рекреаційні потреби. Рекреаційні заняття. Поняття про територіальну рекреаційну систему (ТРС). Основні властивості ТРС.

Рекреаційні туристичні ресурси, їх оцінка. Рекреаційні ресурси, рекреаційний потенціал. Туристичні ресурси, туристичний потенціал.

Підходи до класифікації рекреаційних і туристичних ресурсів. Природні рекреаційні ресурси. Території регламентованого рекреаційного використання. Рекреаційне природокористування. Стійкість до рекреаційних навантажень і рекреаційна ємність. Історико-культурний потенціал. Оцінка різних типів природних, природно-антропогенних та історико-культурних рекреаційних ресурсів.

Міжнародна рекреаційна та туристська діяльність. Особливості міжнародного туризму. ТРС Європи. ТРС Азії. ТРС Північної Америки. ТРС Південної Америки. ТРС Африки. ТРС Австралії з Океанією. Туристичний потенціал регіонів світу. Доходи від іноземного туризму в різних країнах світу. Особливості і тенденції географії міжнародних туристичних потоків. Загальна характеристика туристичних потоків в розрізі туристичних регіонів світу: потужність, географія, структура і динаміка.

Екскурсознавство. Поняття екскурсії. Функції та ознаки екскурсії. Показ і розповідь в екскурсії, види та особливості, їх поєднання. Класифікація екскурсій: за змістом, складом та кількістю учасників, місцем проведення, формою проведення, способом пересування. Тематика та зміст екскурсій. Розвиток тематики екскурсії залежно від екскурсійних можливостей краю. Наявність та характер екскурсійних об'єктів.

Розробка екскурсій. Організація і зміст процесу розробки нової екскурсії. Основні етапи підготовки нової екскурсії. Визначення мети та завдань екскурсії. Вибір теми. Відбір літератури та складання бібліографії. Пошуки інших джерел екскурсійного матеріалу: літературних, архівних, статистичних тощо. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів: види, класифікація об'єктів, критерії оцінки об'єктів. Складання картки об'єкта. Складання маршруту екскурсії. Об'їзд (обхід) маршруту. Підготовка контрольного тексту екскурсії. «Портфель екскурсовода».

Проведення екскурсій. Відбір методичних прийомів проведення екскурсії. Визначення техніки проведення екскурсії. Складання методичної розробки. Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Методичні прийоми в екскурсії. Класифікація методичних прийомів. Методичні прийоми показу. Методичний прийом руху. Методичні прийоми розповіді. Особливі методичні прийоми. Прийом демонстрації наочності. Вимоги до техніки ведення екскурсії. Професійна майстерність екскурсовода. Вимоги до екскурсовода, його права та обов'язки.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний комплексний екзамен буде проведено на платформі LMS Moodle. На початку екзамену – обов’язкова аутідентифікація у Zoom. Відеоідентифікація кожного студента протягом всього часу іспиту є обов’язковою умовою, тому технічною умовою є наявність працюючої web-камери студента та наявність стійкого сигналу інтернет задля роботи.

Питання атестаційного екзамену для кожного студента формуються в індивідуальному порядку. Таймінг екзамену – 150 хвилин з урахуванням необхідності перевірки чи завантаження відповідей.

Напередодні будуть організовані консультаційні заняття з кожного освітнього компоненту, який винесений у програму атестаційного екзамену. Графік консультацій оприлюднений на сайті факультету геології, географії, рекреації і туризму.

Умови допуску студента до підсумкової атестації:

Згідно з п. 5.4.1. Проведення атестації Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна

(https://karazin.ua/storage/documents/978_m69w4Iy9IUkYdcQRbCuWoLfT0.pdf)

атестацію проходить кожен студент після повного виконання ним відповідного навчального плану.

Допуск до атестації здійснюється наказом ректора за поданням декана факультету. Декан факультету надає подання ректору щодо допуску студента до атестації у формі атестаційного екзамену у разі повного виконання студентом відповідного навчального плану.

СТРУКТУРА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Завдання представлені рівномірно за темами. Всього завдань – 50, з них:

Тестові завдання закритого типу з вибором однієї правильної відповіді: 33 завдання, за кожне – 1 бал, всього 33 бал.

У кожному з завдань пропонується 4-6 можливих варіанти відповіді, з яких правильним є лише один.

Завдання на встановлення відповідності (встановлення логічних пар): 1 завдання з 3 логічних пар, 8 завдань з 4 логічними парами, за кожна правильно утворену логічну пару – 1 бал, всього – 35 (3+32) балів.

До кожного завдання подано інформацію, яку позначено цифрами і буквами. Виконуючи завдання, необхідно встановити відповідність інформації, позначеної цифрами і буквами (утворити логічні пари) та записати відповідно до цифр літери або безпосередньо значення, які відповідають завданню у лівому стовпчику таблиці. У дистанційному форматі здійснюється вибір з низпадаючого списку.

Завдання множинного вибору: 6 завдань, за кожну правильну відповідь – 1 бал (відповідно за завдання по 3 б.), всього – 18 балів.

Необхідно вибрати кілька правильних варіантів із запропонованих.

До структури екзаменаційного завдання входять 2 питання відкритого типу, які передбачають виявлення навичок самостійного творчого мислення, комплексного географічного, письмового послідовного викладу власних думок. Аналітичне питання – це завдання, яке передбачає для обґрунтованої відповіді використання знань і навичок з кількох фахових дисциплін. Відповідаючи на питання екзамену, студент, що претендує на отримання диплому бакалавра Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з географії, повинен показати вміння чітко, логічно й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, точно і повно відтворювати факти, конкретні концепції та аналізувати їх, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки.

Завдання на вирішення географічних задач: всього 1 задача, максимальний бал – 7. Слід зробити необхідні розрахунки, навести використані формули. Отримані величини занести у таблицю.

Завдання відкритого типу, що потребує знань картографо-топографічних методів дослідження: 1 завдання, за яке можна отримати до 7 балів максимум. Дати розгорнуту графічну відповідь з поясненнями на представлене завдання.

Час безпосереднього виконання роботи – 2 академічні години. Максимальна сума балів за виконання всіх завдань – 100 балів. Пороговий бал – 50.

Використання джерел інформації категорично забороняється. У разі їх використання здобувач вищої освіти одержує загальну нульову оцінку.

Загальна шкала оцінювання

Сума балів за усі надані відповіді на питання екзамену	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно

70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Критерії оцінювання окремого відкритого питання атестаційного екзамену

Критерії оцінювання	Максимальна можлива кількість набраних балів
Знання теоретичного матеріалу, вміння аналізувати його, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, комплексність і аналітичність відповіді:	6
Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно виконувати завдання, знаходить алгоритм виконання завдання, правильно встановлює причинно-наслідкові зв'язки і демонструє розуміння географічних процесів	6
Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	5
Студент володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні	3-4
Студент володіє матеріалом на рівні початковому рівні, що становить незначну частину навчального матеріалу	1-2
Грамотність, охайність оформлення роботи	1
Усього	7

ЛІТЕРАТУРА

1. Аріон О. В., Уліганець С. І. Географія туризму : навч.-метод. посібник. Київ : Альтерпрес, 2013. 266 с.
2. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. Підручник. Київ : Либідь, 2000. 465 с.
3. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки: навч. посіб. Ніжин : Лисенко М. М., 2018.
4. Безуглий В. В., Козинець С. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу : навч. посібник. 2-ге вид., доп., перероб. Київ : Академія, 2007. 688 с.
5. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посібник. 3-те вид., перероб. і

доп. Київ : Альтерпрес, 2011. 462 с.

6. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2001. 395 с.

7. Вишневецька О.О., Парфіненко А.Ю., Сідоров В.І. Туристичне країнознавство : підручник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 594 с.

8. Географічна енциклопедія України: в 3-х т. Київ : Укр. енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1989-1993.

9. Географічні атласи світу, України, Харківської області.

10. Географія світового господарства (з основами економіки): навч. посіб. / за ред. Я.Б. Олійника, І.Г. Смирнова. Київ : Знання, 2011. 640 с.

11. Голюков А. П., Казакова Н. А., Шуба О. А. Економіка України Київ : Знання, 2009.

12. Горєв Л. М., Пелешенко В. І., Хільчевський В. К. Гідрохімія України : підручник. Київ : Вища школа, 1995. 308с.

13. Ґрунтознавство з основами геології : підручник / Назаренко І. І., Польчина С. М., Дмитрук Ю. М., Смага І. С., Нікорич В. А. Чернівці : Книги-XXI, 2006. 503 с.

14. Ґрунтознавство : підручник / Д. Г. Тихоненко, М. О. Горін, М. І. Лактіонов та ін.; за ред. Д. Г. Тихоненка. Київ : Вища освіта, 2005. 703 с.

15. Екологічна енциклопедія: У 3-х т. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2008.

16. Загальна гідрологія : підручник / В. К Хільчевський, О. Г. Ободовський, В. В. Гребінь та ін. Київ : Київський університет, 2008. 399 с.

17. Заставецька О. В., Заставецький Б. І., Ткач Д. В. Географія населення України. Тернопіль : ТДПУ, 2003.

18. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Київ : Паливода, 2006.

19. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги - XXI, 2003. 300 с.

20. Клименко В. Г., Фенько О. П. Фізична географія України : навчальний посібник для студентів-географів. Харків, 2013. 96 с.

21. Клімат України. Київ : Вид-во Раєвського, 2003. 560 с.

22. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посібник. Київ : Знання, 2011. 271 с.

23. Кукурудза С. І. Біогеографія. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 504 с.

24. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України : навч. посібник. Київ : Альтерпрес, 2007. 369 с.

25. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). 3-тє вид. з перер. та доповн. Київ : Альтерпрес, 2005. 436 с.

26. Любіцева О. О., Кіптенко В. К., Стафійчук В. І., Хільчевська І. Г. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму. Навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2008. 436 с.

27. Ляшенко Д. О. Картографія з основами топографії : навч. посіб. Київ : Наукова думка, 2008. 184 с.

28. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України : підручник. Київ : Знання, КОО, 2006. 511 с.

29. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 343 с.

30. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в

Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація : монографія. Київ : Прінт Сервіс, 2014. 132 с.

31. Мезенцева Н. І., Мезенцев К. В. Економічна і соціальна географія України : навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет, 2010. 239 с.

32. Міхелі С. В. Основи ландшафтознавства: Курс лекцій. Київ : Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. 184 с.

33. Міхелі С. В. Українське ландшафтознавство: витоки, становлення, сучасний стан : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. 416 с.

34. Немець К. А., Немець Л. М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 228 с.

35. Немець Л. М., Вірченко П. А., Сільченко Ю. Ю. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник. Харків : ФОП Грицак С.Ю., 2014.

36. Немець Л. М., Сегіда К. Ю., Гусєва Н. В. Основи соціальної географії: навчальний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. 234 с.

37. Парфінєнко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посібник для ВНЗ. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.

38. Питуляк М. Р., Питуляк М. В. Гідрологія : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ, 2016. 118 с.

39. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток : монографія. Київ : Інститут географії НАН України, 2009. 300 с.

40. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія : навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2012. 275 с.

41. Прасул Ю. І., Діброва Л. В. Туристсько-рекреаційний потенціал території та його аналіз : методичні рекомендації до практичної та самостійної роботи студентів. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. 36 с.

42. Прасул Ю. І., Шумік Є. С. Природні рекреаційні ресурси світу : методичні рекомендації до самостійної і практичної роботи студентів. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. 50 с.

43. Решетченко С. І. Метеорологія та кліматологія. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 216 с.

44. Рутинський М. Географія туризму України : навч. посіб. Львів, 2002.

45. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Ніжин : Вид-во Ніжин. держав. університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.

46. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності : підручник. Київ : Грамота, 2006. 264 с.

47. Стафійчук В. І. Рекреологія : навч. посібник. Київ : Альтерпрес, 2006. 264 с.

48. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2009. 427 с.

49. Черваньов І. Г. Словник термінів із землезнавства. Харків : Основа, 1997. 30 с.

50. Чир Н. В. Рекреаційна географія : навч.-метод. посібник. Ужгород, 2019. 156 с.

51. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії : навч. посібник. Київ : Атака, 2006. 264 с.

52. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 496 с.